

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2021.
ZAGREB, 23.-28. STUDENOG 2021.

Znanstveno-književni skup
s međunarodnim sudjelovanjem

-30%

**OBRAZOVANJE I ROD:
OD EMANCIPACIJE
DO KOMODIFIKACIJE**

-50%

-20%

-60%

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2021.

-

Književno-znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem

OBRAZOVANJE I ROD: OD EMANCIPACIJE DO KOMODIFIKACIJE

Zagreb, 26. – 27. studenog 2021.

Centar za ženske studije, Zagreb, u suradnji s Odsjekom za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Odjelom za komunikologiju, medije i novinarstvo Sveučilišta Sjever organizira književno – znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem pod nazivom: *Obrazovanje i rod: Od emancipacije do komodifikacije* koji se održava u sklopu Dana Marije Jurić Zagorke 26. i 27. studenog 2021. u Zagrebu, u prostorijama Centra za ženske studije/ Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke, na Dolcu 8.

U sklopu 15. Dana Marije Jurić Zagorke ovogodišnju temu skupa posvećujemo temi *Obrazovanje i rod: Od emancipacije do komodifikacije*. Bavit ćemo se istraživanjem Zagorkina života i stvaralaštva te rodnom tematikom u svjetlu aktualnih društvenih, kulturnih, ekonomskih i političkih pitanja.

U humanističkim i društvenim znanostima obrazovanje trajno zaočuplja istraživačke i teorijske interese. Usijanost rasprava oko obrazovnih programa i njihovih reformi barem je važna naznaka, ako ne dokaz, centralnosti uloge obrazovanja u stvaranju, održavanju i legitimaciji poretka. Tradicija kritičke teorije odgoja i obrazovanja uviđala je ideološku potku škole, uz crkvu i obitelj, od Horkheimera do Atlhussera i dalje. Bourdieuovi pojmovi socijalnog i kulturnog kapitala također su obrazovanje stavili u žižu akademske pažnje. Pitanje socijalne reprodukcije analiziralo se uz bok pitanju (uvjeta mogućnosti) otpora i društvene promjene upravo u području odgoja i obrazovanja. Pri tome se jednostavnom rješenju posebno opirala zavrzlama oko subjekta koji bi poveo željene društvene promjene – možebitnog intelektualca – bez obzira na to radilo se o Mannheimovoj utopijskoj zamisli o deideologiziranom slobodnolebdećem intelektualcu ili primjerice Gramsciju i njegovu organskom intelektualcu (ako se ikoji elitistički pristup uopće smije nadati da može biti transformativan). Društvena uloga obrazovanja tu se prokazuje na sponi mikro i makro razine. Neki su već prije pola stoljeća pravili razliku između školovanja i obrazovanja – prisjetimo se Ivana Illicha i njegove žestoke kritike škole kao mikro mjesta koje osigurava kapilarna i disciplinska djelovanja makro društvene kontrole i moći. Foucault je svakako ovdje također zaslužio spomen svojim arheološkim analizama emergencije znanosti o čovjeku i genealoškim analizama različitih socijalnih praksi koje uspješno operiraju zahvaljujući mikrofizičkim moćima; naglašava spregu znanja i moći te prepoznaje ideološko diskurzivne formacije različitih režima istine.

Povijesni put prema punopravnom građanstvu za žene, obespravljene i marginalizirane skupine vodio je kroz osvajanje polja obrazovanja i stjecanja uvjeta za intelektualni rad na ravnopravnim temeljima, s nadom u emancipacijski potencijal obrazovnog procesa. Od postizanja različitih razina pismenosti i pristupa visokom obrazovanju, preko narodnom prosvjetom oblikovane “žene novog tipa”, vodio je do oblikovanja kritičkog znanja o ženama i sebi koje bi nadrastalo reprodukciju androcentričnih i klasno utemeljenih znanja. U hrvatskom povijesnom i suvremenom kontekstu, podsjećamo, primjerice, na nova istraživanja slijedom studije “Mentalni korzet” D. Župana (2013), koja je pokazala kako je odvajanje školskog sustava od Crkve provedeno relativno jednostavno i brzo, za razliku od kontinuiteta prijenosa patrijarhalnih “mentalnih mapa” uz po-

moć kojih se konstruiraju poželjne rodne uloge i oblikuju takozvane “prirodne” karakteristike ženskog i muškog spola. Pozivamo stoga na nastavak artikuliranja bijelih mjesta između Mažuranićeve sekularne reforme školstva i kurikularne reforme i “škole za život”: od učiteljica obvezanih celibatom i dekretima, s jedne strane, do feminizirane obrazovne vertikale, s druge strane; od fragilnih tragova koje su prve ostavile uglavnom u (dječjoj i poučnoj) literaturi i svježih digitalnih tragova koje današnje ostavljaju na ekranima – potvrđujući koliko rod elementarno označava odnose (ne)moći. Zanimaju nas kako obrazovne strategije kojima su žene ohrabrivane u stjecanju ekonomske samostalnosti i političkih prava, tako i obrazovne prakse kojima su obeshrabrivane i koje imaju za posljedicu “staklene stropove”, rodnu asimetriju i stratifikaciju zanimanja.

U Zagorkinoj životnoj priči i novinarsko-književnom opusu obrazovanje zauzima ključno mjesto. Posebno je u njezinim autobiografskim tekstovima i romanu “Kamen na cesti” naglašena žudnja središnje ženske figure za pravom na obrazovanje i pristupu znanju koje bi joj omogućilo ulazak u društvene sfere rezervirane za muškarce, kao i ekonomsku samostalnost i sigurnost. U svojim je djelima Zagorka obrazovanje prikazala kao područje rodne i klasne borbe u kojem biti “dobrom učenicom” nije jednostavno posljedica truda i rada, već i pitanje privilegija, resursa i (ne) dostupnosti.

Izvanredno vrijeme pandemijske ugroze koronavirusom stubokom je promijenilo sve segmente našeg života, njegovu socijalnu i kulturnu, kognitivnu i emocionalnu potku, a posebice je poremetilo odnos prema znanju, znanosti i znanstvenim istinama. Isto tako, dominantna virtualna komunikacija i online modeli učenja na daljinu prikrili su – ili razotkrili – njihovu povezanost s komodifikacijom znanja, to jest diploma, neoliberalnih privatnih sveučilišta koji su prvi masovno koristili ovaj oblik poučavanja. Načelo value for money ovakvih profitabilnih ustanova podrazumijeva kompleksnu povezanost dostupnosti obrazovanja s prijenosom znanja i sociokulturnog kapitala, akademske ekspertize s promjenama na tržištu rada, obrazovanja i klasnog te institucionalnog prestiža. Povijesni trenutak koji živimo, bremenit egzistencijalnim strahovima, neizvjesnošću, nesigurnošću i narušavanjem mentalnog zdravlja, pruža jedinstvenu priliku za feministička i rodno usmjerena istraživanja već uočenih promjena u doživljaju temporalnosti i (bez)tjelesnosti postojanja u izolaciji vlastitih domova i u digitalnom okružju, promjena u samopercepciji i održavanju međuljudskih odnosa te drugih učinaka online nastave i rada od kuće.

DANI MARIJE JURIC ZAGORKE 2021.

Književno – znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem

OBRAZOVANJE I ROD: OD EMANCIPACIJE DO KOMODIFIKACIJE

Zagreb, 26. – 27. studenoga 2021.

SUBOTA ■ 27. 11. 2021.

ZOOM PLATFORMA

PROGRAM

PETAK ■ 26. 11. 2021.

ZOOM PLATFORMA

9.30 – 9.40 **otvorenje znanstveno-književnog skupa**

9.40 – 10.00 **predstavljanje Zbornika, Anita Dremel**

10.00 – 11.20 **Moderira: Maša Grdešić**

Suzana Coha: *Modernizacija školstva u hrvatskim zemljama od kraja 18. i tijekom 19. stoljeća*

Jovana Ivetić: *Milica Janković i modernistička subverzija iz školske klupe*

Ivana Skuhala Karasman i Luka Boršić: *Privatna pedagoška ustanova s internatom za židovske djevojke*

Višnja Altus: *Književni i pedagoški rad Jagode Truhelke*

11.20 – 11.50 **Diskusija**

11.50 – 12.20 **Pauza**

12.20 – 13.20 **Moderira: Anita Dremel**

Jelena Lakuš: *Izvan tradicionalnih okvira: osječka spisateljica Vilma Vukelić iz vizure povijesti čitanja*

Ivana Spasović: *Milica Bogdanović – Dar, san i put*

Zdenka Đerd: *Žene u zagrebačkim lutkarskim kazalištima i primijenjenom lutkarstvu od 1920. – 2020.*

13.20 – 13.50 **Diskusija**

10.00 – 11.20 **Moderira: Sandra Prlenda**

Krešimir Škuljević: *“Ugrožena dominacija – ženski spol i pučko školstvo od 1892. godine u Brodu na Savi”*

Dinko Župan: *Individualne čitalačke prakse kao oblik samoobrazovanja. Prakse čitanja Vilme Vukelić i Dore Pejačević*

Rafaela Tassotti: *Višnja Manasteriotti: (ne)slavna nastavnica i glazbena pedagoginja*

Ida Balog: *Podzastupljenost redateljica u hrvatskoj kinematografiji (igrani dugometražni film, 1990.–2020.)*

11.20 – 11.50 **Diskusija**

11.50 – 12.20 **Pauza**

12.20 – 13.20 **Moderira: Lidija Dujić**

Sanja Trojan: *Feministička naratologija: rodne uloge u romanu Ludwiga Bauera Biserje za Karolinu ili Križni put Borisa Brucknera*

Diana Stolac: *Prijevod Gričke vještice na češki jezik Dušana Karpatskog*

Vjekoslava Jurdana: *Roman “Naša Mare” Viktora Cara Emina u Ženskom listu Marije Jurić Zagorke*

13.20 – 13.50 **Diskusija**

PROGRAMSKI ODBOR SKUPA:

dr.sc. Lidija Dujić, dr.sc. Anita Dremel, dr.sc. Maša Grdešić, dr.sc. Suzana Coha, mr.sc. Sandra Prlenda, Ana Zbiljski

PETAK - 26. 11. 2021.

ZOOM PLATFORMA

SUZANA COHA

Modernizacija školstva u hrvatskim zemljama od kraja 18. i tijekom 19. stoljeća

Geneza modernoga školstva u hrvatskoj kulturi vezana je uz uvođenje i funkcioniranje toga sustava u Habsburškoj Monarhiji, počevši od razdoblja prosvječenoga apsolutizma nadalje. Uvažavajući najaktualnije studije tih procesa u hrvatskoj historiografiji (npr. Horbec, Matasović, Švogor; Župan), u radu bi se analizom početnica i čitanki koje su se primjenjivale u hrvatskim školama tijekom 19. stoljeća, a u inspiraciji knjigom *La Reproduction. Éléments pour une théorie du système d'enseignement* (1970) P. Bourdieua i J.-C. Passerona, nastojalo pokazati kako se povijest inauguriranja i implementiranja javnoga školstva, koja se tumači kao emancipacijski i demokratizacijski projekt vođen (post)prosvjetiteljskim kulturnim i političkim trendovima, može tumačiti i kao instrumentalizirani projekt državne kontrole, odnosno institucionalno legitimiranog definiranja i reguliranja društveno (ne)poželjnih identiteta i pozicija (socijalnih, nacionalnih, vjerskih, rodnih) te njihovih odnosa.

JOVANA IVETIĆ

Milica Janković i modernistička subverzija iz školske klupe

U radu se čita pozna zbirka pripovedaka Milice Janković *Ljudi iz skamije* (1937) kao literarno i anticipatorno oblikovanje ideja feminističke pedagogije. Protagonistkinje pripovedaka su učenice koje pružaju otpor modelu obrazovanja zasnovanom na *usvajanju i reprodukcijom*, buntovno zauzimajući prostor za sopstveni glas unutar učionice. Deljenje ličnih i uvažavanje tuđih iskustava unutar učionice dovodi do osnaživanja i otvara put ka promjenama unutar obrazovnog modela. Drugi vid pristupa feminističkoj pedagogiji jeste portretisanje nastavnica, odnosno prikazivanje različitih mogućnosti gradnje autoriteta. Kohezivni faktor pripovedaka upravo su likovi učenica i hronotop učionice, a ponekad je to sama blizina pedagoških usnova *pokraj* kojih se dešavaju formativni razgovori. Učionica funkcioniše kao potencijalni prostor osnaživanja i emancipacije, ali i kao mesto konflikta i otpora. Sa poetičke strane, učionica predstavlja *uporište* za artikulisanje modernističkih *prostora* čežnje. Zbirka, čija uvodna junakinja simbolično nosi ime Zagorke, objedinju-

je i autofikcionalna pripovedačica koja sa kritičke, ujedno i empatijske distance narativizuje nekadašnje impresije iz ženske škole. Ona artikulise tanačnosti odnosa u učionici, klasne razlike, probleme rodne/polne diskriminacije izvan učionice, na šta formalno obrazovanje ne priprema, ali i spekulise o mogućim životima učenica nakon utopijskog perioda provedenog u ženskoj školi, bez ograničenja rodnih uloga. Pomoću metoda feminističke naratologije i ideja feminističke pedagogije ukazuje se na potencijal zbirke, posredno i (modernističke) književnosti da neometano artikulise progresivne pedagoške ideje u trenutku u kom je pravo žena na obrazovanje još uvek argumentovano kategorijama ženstvenosti i materinstva. Čitanje zbirke ukazuje i na savremeni metodički potencijal njenog inkorporiranja u lekturu.

IVANA SKUHALA KARASMAN I LUKA BORŠIĆ

Privatna pedagoška ustanova s internatom za židovske djevojke

Sestre Adela, Milka i Paula Broch u Zagrebu su 1913. godine osnovale privatnu pedagošku ustanovu s internatom za židovske djevojke. Škola i internat bili su smješteni u Gundulićevoj ulici. Ustanova će s vremenom prerasti u Privatnu gimnaziju s pravom javnosti. Ravnateljica gimnazije je od 1920. do 1940. godine bila Adela Broch. Ona je morala napustiti tu poziciju zbog uvođenja protužidovskih zakona u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. U svojem izlaganju pratit ćemo rad internata kao i živote triju sestara prije i za vrijeme Drugog svjetskog rata kada su ostale bez čitave imovine i zaposlenja. Osobito nam je zanimljiv izvor korespondencija sestara Broch s hrvatskom filozofkinjom, psihologinjom i bibliotekarkom Elzom Kučerom. U izlaganju želimo apostrofirati razvoj sekularnog obrazovanja djevojaka u židovskoj zajednici u Zagrebu u kojoj su sestre Broch odigrale značajnu ulogu.

VIŠNJA ALTUS

Književni i pedagoški rad Jagode Truhelke

Sudjelovanjem u ovoj konferenciji, rado bih prikazala rad književnice Jagode Truhelke koja je najviše bila priznata kao spisateljica, dok se njezin pedagoški rad polagao u drugi plan. Njezin se životni put temeljio na nadahnutom prosvjetiteljskom zadaćom učiteljskoga *"uzgojnog zvanja"* kojem je poklanjala pozornost u svojim didaktičko-metodičkim radovima. Ona uz stručnost i pedagošku odmjerenost zahtjeva i poštivanje visokih etičkih kodeksa od strane učitelja i njihovo stalno propitivanje. U namjeri da kritički pokaže prenamaglašavanje učiteljskog obrazovanja na štetu odgajnika, Jagoda Truhelka je 1910.g. teorijski studiozno napisala izvrstan odgojni epistolar *"U carstvu duše"* u 27 pisama. Promičući Foerstenovu moralnu pedagogiju hrvatska se učiteljica zauzimala za individualni pristup, postavljajući visoke zahtjeve duhovnoj strani čovjeka. Teoretizirajući u *Pismima o Ženskom odgoju* sučelice muškom, ona se zauzima za antidiferencijaciju i za obrazovni antitradicionalizam. Pedagoški rad koji zauzima središnje mjesto u nastavi zahtjev je mlade učiteljice da se govoru treba posvećivati pozornost i u roditeljskom

domu. Učiteljjev govor mora biti razumljiv djetetu, stoga on mora poznavati i njegov psihološki stupanj razvoja. Iznad svega Truhelka postavlja zahtjev da učitelj razvija kod učenika ljubav za hrvatski jezik. Samoanaliza je polazište u izmjeni pedagoškog rada. Naglašavanje važnosti samoodgoja, skrivenih programa nastave (indirektne metode), individualnog pristupa djeci, uzajamne komunikacije su odrednice Truhelkina didaktičkog pristupa. U bilo kojoj suvremenoj didaktici i pedagogiji naći ćemo upravo to temeljnim. Jago-da Truhelka je stalno težila novim spoznajama, osuvremenjivanju pedagoške prakse stječući nova iskustva u radu sa starijim kolegicama, kao i oslušujući promjene u inozemnom školstvu. Kontinuirano je unosila inovacije u svoj rad, stalno ga je prožimala stvaralaštvom pa je njezin rad predstavljao značajan uzor.

JELENA LAKUŠ

Izvan tradicionalnih okvira: osječka spisateljica Vilma Vukelić iz vizure povijesti čitanja

Građansko patrijarhalno društvo 19. stoljeća, dobro je znano, žene je smještalo na sâm rub javnoga života te im ograničavalo pristup višem obrazovanju, nastojeći tako ograničiti njihovu slobodu mišljenja i djelovanja. Početkom 20. stoljeća, međutim, jača feministički pokret, sve se više govori o ženskoj emancipaciji, borbi za pravo na obrazovanje, rad i pravo glasa. Jedna od prvih žena na ovim prostorima koje su podupirale traženje takvih prava bila je osječka književnica Vilma Vukelić (1880. – 1956.), velika ljubiteljica knjige i čitanja. Sljedeći metodološki okvir Roberta Darntona i njegov mikroanalitički pristup u istraživanju povijesti čitanja, u ovom će se izlaganju, na temelju autoričinih memoara i obiteljske kronike njezina unuka, nastojati rekonstruirati njezin čitateljski profil. Nastojat će se utvrditi što je sve autorica čitala, što je i tko utjecao na formiranje njezina čitateljskog ukusa, zašto je čitala, kontekst njezinih čitateljskih navika, što su za nju knjige i čitanje predstavljali te, naposljetku, je li njezin izbor autora i knjiga koje je čitala utjecao na oblikovanje njezinih u to vrijeme naprednih feminističkih, a kasnije i ljevičarskih političkih svjetonazora. Prilično detaljan uvid u njezin čitateljski svijet, osobito u razdoblju njezina djevojaštva, otkriva da je Vilma Vukelić bila samosvjesna i ambiciozna osoba željna znanja, slobodarskog i neovisnog duha koji je odredio cijeli njezin život, dobra poznavateljica europske i domaće literature, te da je zainteresirano pratila nove literarne trendove, ali i idejna i politička strujanja prve polovine 20. stoljeća. Vjerovala je da se protiv predrasuda društva i tradicionalnih okvira koji su se ženi nametali može boriti jedino knjigom i obrazovanjem, što dokazuje ne samo broj naslova i autora koje je pročitala, već i sâm izbor literature koja se u to vrijeme smatrala modernom i/ili naprednom.

IVANA SPASOVIĆ

Milica Bogdanović - Dar, san i put

Milica Bogdanović (Linc, 29. mart 1882 — Beograd, 22. februar 1973.) bila je prva devojka koja je doktorirala na Sveučilištu u Zagrebu. Milica Bogdanović maturirala je u Drugoj klasičnoj gimnaziji, a zatim završila studije istorije i geografije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Tokom studija, dva puta je nagrađivana za svoje radove, a 1906. postala je profesorka istorije i geografije. Godine 1907. odbranila je doktorsku disertaciju *Car Julijan Apostat prema hrišćanstvu*. Prvi svetski rat preživela je u Ženevi, a po njegovom završetku nastavila je da predaje u Prvoj ženskoj gimnaziji i na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu. Tridesetih godina bila je profesorka Gimnazije u Banja Luci. Učestvovala je na Međunarodnom kongresu profesora srednjih škola u Hagu 1929. i Briselu 1930. i bila članica delegacije na Prvoj balkanskoj konferenciji u Atini 1930. i Solunu 1933. kao i Saveza jugoslovenskih žena i Ženskog pokreta. Na početku Drugog svetskog rata otišla je u penziju i preselila se u Beograd. Pedesetih, tragala je za prošlošću 18. veka u Patrijaršijsko-mitropoljskom arhivu u Sremskim Karlovcima i pisala istoriju Beograda tog vremena. (zajedno s D. Popovićem, Beograd 1958). Umrula je u Beogradu u februaru 1973, a sahranjena u Zagrebu, pored svojih roditelja, na groblju Mirogoj. Govorila je nemački, francuski, ruski, engleski, latinski i grčki jezik, prevodila Tolstoja, Čehova i druge ruske pisce. Milica je bila i pesnikinja, njena poezija sačuvana je u književnim časopisima koji su od početka do sredine 20. veka izlazili u Zagrebu, Novom Sadu i Beogradu. Potpisivala se kao Irina Simeonova. Pored pesama, pisala je o pravima žena i gajenju dece, a napisala je i biografiju svoga oca Simeona-Siniše Bogdanovića. Osnovala je zagrebačko "Društvo prijateljica mladih djevojaka" 1926. godine (od 1931. godine društvo je nosilo naziv "Zaštitnice djevojaka" i njegov Fond čuva se u Državnom arhivu Zagreb, pod brojem 779.). Milica je u Zagrebu pokrenula i "Društvo za pomaganje sirotinje i suzbijanje prosjačenja", 1934. godine. Zaostavština Milice Bogdanović čuva se u Arhivu SANU u Beogradu, pod broj 14512. Ova dragocena građa sadrži lična dokumenta, rukopise knjiga i tekstova, prepisku, novinske isečke, separate.

ZDENKA ĐERĐ

Žene u zagrebačkim lutkarskim kazalištima i primijenjenom lutkarstvu od 1920. – 2020.

Od prve izvedbe Domjanićeva igrokaza *Petrica Kerempuh i pametni osel* Teatra marioneta 1920. pa inovativnih lutkarskih predstava Radovana Ivšića u produkciji Družine mladih i od osnutka Zagrebačkog kazališta lutaka 1948. do danas, repertoar profesionalne zagrebačke lutkarske produkcije znatno sukreiraju žene umjetnice – kreatorice likova lutka, autorice lutkarskih igrokaza, redateljice i glumice. One stvaraju relevantna lutkarska znanstveno povijesna i teorijska uporišta, a kao osnivačice i umjetničke voditeljice povremeno, a neke i sustavno kreiraju iznimno živu zagrebačku nezavisnu

lutkarsku scenu. Poseban je njihov doprinos u području primijenjenog lutkarstva, odnosno implementiranja lutkarskih izražajnih sredstava u odgoju i obrazovanju te područjima zdravstvene i socijalne skrbi. Osmišljenim i maštovitim rješenjima hrvatska recentna lutkarska scena nastavlja se na teorijska i umjetnička uporišta redateljica Vesne Kauzlarić, Kosovke Kužat Spaić, glumica i redateljica Višnje Stahuljak, Nevenke Filipović, Dubravke Crnojević–Carić te književnih i lutkarskih teoretičarki i povjesničarki Antonije Bogner Šaban i Livije Kroflin. Istraživačku i umjetnički vrijednu lutkarsku produkciju – u svim svojim sastavnicama, za djecu i mlade 21. stoljeća stvara nezavisna zagrebačka lutkarska scena i svestrane umjetnice, redateljice ili/i glumice Kruna Tarle, Anica Tomić, Maja Katić, Svetlana Patafta, Morana Dolenc, Tamara Kučinović. Kroz nastavne i izvannastavne programe te osnovane lutkarske družine, u svakodnevni rad s djecom i mladima lutkarski medij znalački implementiraju nastavnice i profesorice Vlasta Pokrivka, Branka Rudan, Marijana Županić Benić, učiteljica Davorina Bakota i odgajateljice Vanda Šestak i Mirjana Jelašac. U radu se predstavljaju sinergijska djelovanja navedenih osobnosti.

SUBOTA - 27. 11. 2021.
ZOOM PLATFORMA

KREŠIMIR ŠKULJEVIĆ

Ugrožena dominacija – ženski spol i pučko školstvo od 1892. godine u Brodu na Savi

Svrha ovoga istraživanja jest upotpuniti dosadašnje spoznaje o povijesti obrazovanja i prosvjetarskog rada žena, s naglaskom na pučko školstvo i razdoblje ministra Izidora Kršnjavoga. U to se vrijeme u Požeškoj županiji pokušavalo popularizirati i primijeniti ono što je sugerirano na razini doktrine same struke, a učitelje je tada predvodio Julije Kempf. U cijeloj županiji, samo su dvije učiteljice nagrađene za uzorno ponašanje: Marija Badovinac i Adela Kiraly, ali niti jedna učiteljica nije bila uključena u predstavništvo školskih odbora. Navedene su imale tjednu satnicu od 21 sat. Dosadašnja istraživanja navode kako su učenice reprezentirale tek 10,51% od ukupnog broja učenika Visoke pučke škole u Brodu na Savi. Teorijska je podloga upotunjena konkretnim podacima o ženskoj stručnoj školi u Brodu na Savi, a u čijem su formiranju sudjelovale brojne učiteljice. Dosadašnju osnovu predstavlja djelo dr.sc. Dinka Župana "Mentalni korzet". Korištenjem interne dokumentacije (HR-DASB-1, Školstvo (1884–1897), kut. 66/56), o učiteljicama i učenicama, nadopunjeni su i prošireni podaci koji su bili dostupni u javnim i stručnim raspravama te u časopisu "Napredak", kao i kroz javne istupe Izidora Kršnjavoga. Iz objavljene građe, korišten je IX. svezak Antuna Cuvaja. Vertikalnu se cjelinu upotpunilo stavovima javnog mnijenja o učiteljicama,

kao i presjekom slike ženskog spola i feminiteta u liku učiteljice u časopisima i književnim djelima istoga vremenskog razdoblja. U istraživanju je korištena komparativna metoda (s naglaskom na mikro pristup), točnije prati se eksperimentalni program ženskoga ručnog rada, koji je bio u procesu uvođenja u škole, a kroz koji je vidljiv napredak u struci, kao i odstupanja s obzirom na svjetonazore koji su u tom trenutku vladali u društvu. Stereotipni stavovi poput uloge 'kućanice' i 'vjernice', ostali su aktualnim u ruralnim krajevima, iako se kroz urbani pristup i praksu gradskih sredina javljaju i potvrđuju nove uloge učenica, učiteljica i žena s naglaskom na ravnopravnu akademsku i ekonomsku ulogu.

DINKO ŽUPAN

Individualne čitalačke prakse kao oblik samoobrazovanja. Prakse čitanja Vilme Vukelić i Dore Pejačević

Povijest individualnih praksi čitanja često je puta neuhvatljiva za tradicionalne historiografske pristupe što je osobito vidljivo u slučaju individualnih praksi čitanja kao transnacionalnih fenomena. Na primjeru individualnih praksi čitanja književnice Vilme Vukelić i skladateljice Dore Pejačević pokušat ću pokazati kako je njihova čitalačka praksa bila glavni oblik njihovog obrazovanja i emancipacije. Neuhvatljivost takvih čitalačkih praksi za nacionalnu kulturnu povijest možda najbolje ilustrira slučaj Dore Pejačević koja kao "istaknuta hrvatska skladateljica" u osobnom dnevniku čitanja (sadrži 465 naslova) ne navodi niti jednu knjigu na hrvatskom jeziku. Za razliku od Dore Pejačević koja se isključivo obrazovala u kućnom prostoru okružena guvernantama i privatnim učiteljima Vilma Vukelić je prošla i kroz sve tadašnje obrazovne institucije koje su bile dostupne ženama u Osijeku (niža pučka škola i viša djevojačka škola) i uz to imala dodatno privatno obrazovanje. Unatoč strogo kontroliranom formalnom i privatnom obrazovanju one su kroz individualnu praksu čitanja razvile vlastiti emancipacijski oblik samoobrazovanja. Taj "nevidljivi" oblik obrazovanja bio je svojevrsni otpor njihovom formalnom i privatnom obrazovanju kao i zadanim normama tadašnjeg građanskog društva.

RAFAELA TASSOTTI

Višnja Manasteriotti: (ne)slavna nastavnica i glazbena pedagoginja

Višnja Manasteriotti rođena je 1917. godine u Kutjevju. Osim Muzičke Akademije, završava i Filozofski fakultet – narodni jezik i književnost. Svoj radni vijek započinje u Sisku 1941. godine, a već 1945 odlazi u Križevce. Radila je i u Rovinju, Puli, Lovranu te Zagrebu (Pedagoška akademija). U razdoblju od 1953.–1955. bila je inspektorica za glazbene škole. Autorica je nekoliko stručnih priručnika iz područja metodike glazbe (*Muzički odgoj na početnom stupnju: methodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave, Prvi susreti djeteta s muzikom: priručnik za roditelje i sestre odgajateljice u dječjim jaslicama, Violina majstora Stradivarija: priručnik za djecu*). Za svoj

rad nagrađivana je nekoliko puta (Nagrada Školske knjige, Zlatna značka Naše djece, Nagrada Gradskog Narodnog odbora u Opatiji), a kao metodičara najviše ju je zanimala predškolska skupina djece. Umirovljena je 1979. godine, a umrla je 1983. u Zagrebu. Iako se o njoj malo zna, a još manje govori i piše, njezina su djela i danas u uporabi glazbenih škola i to kao dio obavezne literature.

IDA BALOG

Podzastupljenost redateljica u hrvatskoj kinematografiji (igrani dugometražni film, 1990.-2020.)

Tema podzastupljenosti redateljica u hrvatskoj kinematografiji dio je većeg istraživanja koje se uz statističke analize različitih izvora bavi i medijskom prezentacijom redateljica igranih dugometražnih filmova snimljenih posljednjih tridesetak godina u Hrvatskoj. Taj je kontekst s jedne strane obilježen recepcijom igranih dugometražnih filmova kao izrazito "muškog područja", a s druge strane relativno velikim kvotama studentica koje upisuju studij filmske i televizijske režije na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu na kojemu ih potom diplomira upola manje dok dugometražne igrane filmove režira još manji broj. Na temelju prikupljenih i analiziranih statističkih podataka o akademskom obrazovanju redateljica, broju i žanru filmova koje su u proteklih 30 godina režirale te broju i kategoriji dodijeljenih nagrada na Pulskom filmskom festivalu, u radu se istražuju razlozi zbog kojih se od ukupno 14 redateljica koje su u tom razdoblju režirale dugometražne igrane filmove njih čak 13 zadržalo na debitantskom filmu, odnosno – nastoji se utvrditi može li se takva asimetrija obrazovanja i rada redateljica u hrvatskoj kinematografiji tumačiti isključivo iz aspekta (ne)dostatne financijske potpore.

SANJA TROJAN

Feministička naratologija: rodne uloge u romanu Ludwiga Bauera *Biserje za Karolinu ili Križni put Borisa Brucknera*

Uvođenjem roda kao društveno – političke kategorije, a što je postavila Joan W. Scott osamdesetih godina u djelu *Rod i politika povijesti*, ženska povijest izlazi iz socijalne i ulazi u područje političke povijesti. Sve institucije primjenjuju neku vrstu rodne politike i općenito je rod sveprisutna kategorija te sukladno tomu postaje temom proučavanja povijesnih događaja i procesa u domeni obiteljske, socijalne pa i svakodnevnice povijesti. Poimanje roda kao kulturno varijabilnog koncepta još nije iscrpljeno u književnokritičkoj analizi, no u posljednje je vrijeme naglasak na tome da ga treba osloboditi ili čak izjednačiti sa spolom kao njegovim prividno preddiskurzivnim opozicijskim parom. Feministička naratologija u postklasičnu naratologiju ulazi u smislu propitivanja rodni / spolnih uloga, patrijarhalnog poretka, borbe za moć, ženskog iskustva i sl. Sukladno tomu, na taj će način biti čitano djelo Ludwiga Bauera *Biserje za Karolinu ili Križni put Borisa Brucknera* u kojemu Bauer postavlja ženski lik kao glavni lik u romanu, suprotno tradicionalno kodi-

ranom muškom političkom svijetu. Samim time Bauer pravi veliki iskorak u kontekstu rodno / spolnih uloga jer Karolina predstavlja figuru političke poduzetnice zbog svoje pragmatične osobnosti, vještine sklanjanja obmana, manipulacijama i iznudama, ali ona i vješto koristi ženske attribute poput suosjećanja, dodvoravanja i tjelesne zavodljivosti kao dijela političke taktike. Ipak, Karolina se neprestano oslanja na racionalnost njezina partnera koji je lišen "svih emocija" te su u tome vidljive natruhe tradicionalno rodno kodiranog političkog vodstva.

DIANA STOLAC

Prijevod *Gričke vještice* na češki jezik Dušana Karpatskog

U bogatoj bibliografiji Marije Jurić Zagorke (Vrbovec, 2. ožujka 1873. – Zagreb, 29. studenoga 1957.) posebno mjesto zauzima višetomni roman *Grička vještica*. Može se reći da je u kolektivnoj svijesti ime ove vrsne književnice vezano upravo uz taj roman. Jedan od najboljih prevoditelja s hrvatskoga jezika na češki bio je Dušan Karpatský (Třebíšov, Slovačka, 28. veljače 1935. – Prag, Češka, 1. veljače 2017.). Karpatský je bio dopisni član HAZU, istaknuti češki kroatist i poznavatelj hrvatske književnosti. Zapamćen je kao vrstan prevoditelj brojnih hrvatskih autora, objavio je 70 prijevoda iz hrvatske književnosti, uključujući Bašćansku ploču, a ponajviše ga se pamti po prijevodu Miroslava Krležu i objavljivanju njegovih sabranih djela na češkome. Ipak, u nekim je svojim javnim nastupima izdvajao prijevod *Gričke vještice* (*Gričská čarodějnice*) kao djelo koje je rado prihvatila češka čitalačka publika. U izlaganju se govori o tome prijevodu i daju se neke jezične napomene uz prijevod. Komentira se recepcija romana objavljenoga u tiraži od tri tisuće primjeraka.

VJEKOSLAVA JURDANA

Roman "Naša Mare" Viktora Cara Emina u Ženskom listu Marije Jurić Zagorke

Viktor Car Emin književnik je i publicist koji kao pripadnik druge generacije istarskih preporoditelja stvara bogati romaneskni opus. U ovom se radu prikazuje Eminov roman "Naša Mare" koji je u nastavcima izlazio u časopisu Ženski list koji je pokrenula i uređivala Marija Jurić Zagorka. Eminov roman u Zagorkinu je časopisu objavljivan u razdoblju od 1931. do 1933. godine, i to uz nadahnutu popratnu i uvodnu bilješku urednice te vrlo ekspresivne crteže Andrije Maurovića. Lik protagonistkinje romana – djevojke Mare Emin je književno oblikovao prema stvarnoj osobi i događajima. U ovom radu cilj je po/do/kazati da je taj lik moguće prepoznati (i) kao nositeljicu uloge u transgresiji poretka koji nameće tvrdo fiksirane granice bilo kognitivnog bilo političkog teritorija, uključujući i problematiziranje pisanja povijesti. Stoga, ovaj roman (a prisutno je to snažno i u drugim djelima Eminova opusa), moguće je promatrati i u svjetlu činjenice zanemarivanja ženskih uloga u (pisanju) povijesti. Gledajući iz rodne vizure, takav ženski dijalog s poviješću,

moguće je prepoznati i kao svojevrsnu anticipatorsku korelaciju sa zahtjevima da se kolektivno pamćenje osvježi "upisivanjem žena u povijest", a koji se javljaju mnogo kasnije od pojave ovoga Eminova romana. U tom okviru obje sastavnice naslova/naziva NAŠA MARE kojima Emin imenuje žensku protagonistkinju kao nositeljicu stupnjeva transgresije, možemo (re)interpretirati u okviru teatroloških postavki o fazama u obredu PRIJELAZA vezanim uz promjenu društvenog statusa pojedinca ili skupine pojedinaca. *I na primjeru Eminova romana potvrđuje se slojevita djelatnost prvog hrvatskog ženskog časopisa kao odraz i plod zaslužne novinarkе i književnice Marije Jurić Zagorke.*

Centar za ženske studije

Dolac 8, 10000 Zagreb

TEL/FAX: 01 4872 406

E-MAIL: zagorka@zenstud.hr

URL: www.zenstud.hr, www.zagorka.net

Odsjek za komparativnu književnost, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

TEL/FAX: 01 6120 212

URL: www.ffzg.hr/kompk/

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo Sveučilišta Sjever

Trg dr. Žarka Dolinara 1, Koprivnica

TEL: 048/499-909

URL: www.unin.hr/

DIZAJN I PRIJELOM: Ruta

PROGRAM PODUPIRU: Grad Zagreb i Ministarstvo kulture i medija

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture